

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา
ในอำเภอหาดใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวคิดในการดำเนินงานดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 1.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 1.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียน
 - 2.1 ความหมายของการบริหารงานโรงเรียน
 - 2.2 ขอบเขตของการบริหารงานโรงเรียน
 - 2.2.1 ด้านวิชาการ
 - 2.2.2 ด้านครูผู้สอน
 - 2.2.3 ด้านสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน
 - 2.2.4 ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน
 - 2.2.5 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง
3. นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่มีผลต่อความสำเร็จของงานบรรลุ
เป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลจากการที่ได้รับการตอบสนองต่อแรงจูงใจ หรือ
ความต้องการของแต่ละบุคคลในแนวทางที่พึงประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของ
ความพึงพอใจ และมีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจพอสรุปได้ดังนี้

เฟรนช์ (French ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้าคู่ 2545 : 7) กล่าวว่า บุคคลจะเกิดความพึงพอใจในการทำงานได้ถ้าสภาพของงานดี ซึ่งหมายถึง การมีตำแหน่งที่ดี มีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิต มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดสถานภาพทางสังคมสูง และทำให้บุคคลสามารถปรับบุคลิกให้เข้ากับสภาพสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้

เดวิส (Davis ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้าคู่ 2545 : 7) ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับผลประโยชน์ที่ได้รับ

สมยศ นาวิการ (2522 : 301) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรุนแรงของความต้องการสำหรับผลรับอย่างใดอย่างหนึ่ง

จรัส โพธิ์จันทร์ (2527 : 17) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลแต่ละหน่วยงานซึ่งอาจเป็นความรู้สึกในทางบวก ทางเป็นกลาง หรือทางลบ ความรู้สึกเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือหากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางบวกการปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพสูง แต่หากความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางลบการปฏิบัติหน้าที่จะมีประสิทธิภาพต่ำ

พิน คงพูน (2529 : 21) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกรักชอบ ยินดี เต็มใจหรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่เขาได้รับการกระทำนั้น ๆ

กิติมา ปรีดีดิถ (2532 : 301) ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพึงพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ และเขาได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของเขาได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 143) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลการตอบแทน ดอกผลที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานรวมทั้งการส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

อเนก กลยณี (2542 : 13) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติที่ดีต่อการทำงานนั้น

มณี โพธิ์เสน (2543 : 12) ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจไว้ว่า ความรู้สึกยินดีเจตคติที่ดีของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของตน ทำให้เกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้น ๆ

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลนั้น ๆ เมื่อได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกดีต่อสิ่งนั้น ๆ

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงที่ผู้วิจัยนำเสนอ ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นตอนของมาสโลว์ (Maslow Hierarchy of Needs) มาสโลว์ (Maslow ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้ากู๋ 2545 : 8) ได้เห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่จะได้รับครอบครองความต้องการเฉพาะอย่างซึ่งความต้องการนี้ เขาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของบุคคล ไว้ดังนี้

1. บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบ
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจกับพฤติกรรมของคนนั้น
3. ความต้องการของบุคคล จะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญเมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป ลำดับความต้องการของบุคคลมี 5 ขั้นตอนตามลำดับขั้นดังนี้
 - 3.1 ความต้องการของร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตนก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของตนยังไม่ได้รับการตอบสนอง
 - 3.2 ความต้องการความปลอดภัย หรือความมั่นคง (Security of Safety Needs) ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์ต้องการในขั้นสูงต่อไป คือ เป็นความรู้สึกที่ต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคงในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอุ่นใจ
 - 3.3 ความต้องการทางสังคม (Social or Belonging Needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้ว ก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้น คือ ความต้องการทางสังคมเป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน
 - 3.4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน อยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ความสามารถ ความเป็นอิสระและเสรีภาพ
 - 3.5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการอยากจะเป็นอยากจะได้ ความคิดของตนหรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตัวเองเป็นอยู่ในขณะนี้

เฮร์ซเบร์ก (Herzberg ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้าคู่ 2545 : 8) ได้ทำการศึกษาพบว่า ทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุทำให้เกิดความพึงพอใจที่เรียกว่า The Motivation-Hygiene Theory ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดขึ้นพอใจในการทำงาน 2 องค์ประกอบคือ

1. องค์ประกอบจูงใจ (Motivation Factor) หมายถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวกับค่านิยมและความสำเร็จก้าวหน้าของงาน ประกอบด้วยปัจจัยดังนี้

- 1.1 ความสำเร็จของงาน (Achievement)
- 1.2 ความได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition)
- 1.3 ลักษณะของงานที่ทำ (Work it Self)
- 1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility)
- 1.5 ความก้าวหน้าในการทำงาน (Advancement)

2. องค์ประกอบค้ำจุน หรือองค์ประกอบอนามัย (Hygiene Factors) หมายถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ที่มีก่นามาซึ่งความไม่พอใจในการทำงานจำเป็นต้องป้องกันหรือค้ำจุนไม่ให้เกิดความท้อถอยไม่ยอมทำงาน ประกอบด้วยปัจจัย 11 ประการคือ

- 2.1 เงินเดือน (Salary)
- 2.2 โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth)
- 2.3 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (Interpersonal Relation : Super ordinate)
- 2.4 ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Interpersonal Relation : Subordinate)
- 2.5 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Interpersonal : Peers)
- 2.6 ฐานะของอาชีพ (Status)
- 2.7 การปกครองบังคับบัญชา (Supervision : Technical)
- 2.8 นโยบายและการบริหาร (Policy and Administration)
- 2.9 สภาพการทำงาน (Working Conditions)
- 2.10 ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life)
- 2.11 ความมั่นคงในการทำงาน (Job Security)

ถนอมทรัพย์ มะลิซ้อน (2540 : 42-43) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน โดยเน้นถึงความสำคัญของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับ ไมเออร์ และอีแวนส์ (Myers and Evans ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้าคู่ 2545 : 9) ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการกระตุ้นให้บุคคลได้แสดงความสามารถออกมาว่า กิจกรรมของบุคคลที่กระทำนั้น ย่อมนำไปสู่วัตถุประสงค์อันสำคัญที่ผู้กระทำคาดหวังไว้ และได้สร้างแบบจำลองที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานที่เรียกว่า Path-Goal Model ซึ่งสรุปได้ว่า

1. แรงจูงใจในการทำงานใด ๆ จะขึ้นอยู่กับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินงาน แนวทางในการดำเนินงานจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น

2. แม้ว่าจะมีแรงจูงใจในการทำงาน แต่ถ้ามีตัวถ่วงในการทำงาน เช่น ขาดความรู้ความสามารถในการทำงาน ขาดอิสรภาพ ก็จะทำให้กิจกรรมนั้นเกิดการขาดตอน หรือถ้าไม่มีตัวถ่วง แต่ไม่มีแรงจูงใจ กิจกรรมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความสม่ำเสมอ และความสม่ำเสมอจะต้องขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ สิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนแรงจูงใจที่ทำงานด้วย

3. ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้นั้น จะเกิดขึ้นได้เพราะมีความสม่ำเสมอในการทำงานประกอบกับแนวทางการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ องค์ประกอบทั้งสองประการนี้ หากขาดประการใดประการหนึ่งความสำเร็จของงานจะลดลง

การวัดความพึงพอใจที่มีต่อการบริการ ความพึงพอใจที่มีต่อการบริการและเกิดผลได้หรือไม่ นั้น จะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการให้บริการขององค์กร ประกอบด้วยระดับความรู้สึกของผู้ใช้บริการในมิติต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล ดังนั้น ในการวัดความพึงพอใจต่อการบริการอาจจะกระทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีการที่นิยมกันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยการขอเรื่องหรือขอความร่วมมือ จากกลุ่มบุคคลที่ต้องการวัด แสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์ม ที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบหรือเป็นคำตอบอิสระ โดยคำถามที่ถามถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ที่หน่วยงานกำลังให้บริการอยู่ เช่น ลักษณะการให้บริการ สถานที่ ระยะเวลาในการให้บริการ บุคคลที่ให้บริการ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์เป็นอีกวิธีหนึ่งที่วัดระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิค และความชำนาญพิเศษของผู้สัมภาษณ์ที่จะจูงใจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง เป็นการวัดความพึงพอใจที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพอีกวิธีหนึ่ง

3. การสังเกต เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการได้โดยวิธีการสังเกต จากพฤติกรรมทั้งก่อนมารับบริการ ขณะมารับบริการ และหลังจากที่ได้รับบริการแล้ว เช่น การสังเกตกิริยา ท่าทาง การพูด และสีหน้า การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้ผู้วัดจะต้องทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่แน่นอน จึงจะสามารถประเมินถึงความพึงพอใจของผู้มารับบริการได้อย่างถูกต้อง จะเห็นได้ว่า การวัดความพึงพอใจต่อการรับบริการนั้นสามารถที่จะทำการวัดได้หลายวิธี ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความสะดวก ความเหมาะสม ตลอดจนจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของการวัดด้วย จึงจะส่งผลให้การวัดนั้นมีประสิทธิภาพน่าเชื่อถือได้

จากแนวคิดต่าง ๆ ในการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานในหน่วยงาน พอสรุปได้ว่า ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาจะต้องรู้ความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นอันดับแรก แล้วจึงค่อยจัดการสนองความต้องการนั้น ๆ และการตอบสนองความต้องการก็จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องทราบ และใช้เทคนิค ตลอดจนวิธีการในการบริหารงาน เช่น ลักษณะการเป็นผู้นำ ทักษะในการบังคับบัญชา ทักษะในการบำรุงขวัญ ทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะในการสื่อความหมาย ทักษะในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นศาสตร์ในการนำมาประยุกต์ผสมผสานกับศิลปะในการทำงานจนเป็นภาวะหรือพฤติกรรมของผู้บริหารที่สามารถครองใจจนเป็นที่พอใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียน

1. ความหมายของการบริหารโรงเรียน

วิจิตร ศรีสอาน (2539 : 19) ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคล (ตั้งแต่สองคนขึ้นไป) ร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

Fesler และ kettle (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2547 : 17) ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นการจัดการทำให้สำเร็จ และเห็นว่าการบริหารเป็นการระดมให้บุคลากรดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมายได้ผลสำเร็จสูงสุด

Hersey และ Blanchard (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2547 : 17) ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นการทำงานที่ให้บุคลากรหรือกลุ่มคนดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 153) หมายความว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ มีเจตนารมณ์กำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล โดยให้สถานศึกษา มีความเป็นอิสระ คล่องตัว สามารถบริหารจัดการศึกษาได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจ และการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : S.B.M.) เพื่อมุ่งเน้นให้การบริหารจัดการศึกษาเบ็ดเสร็จที่สถานศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษาในการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษานั้น มุ่งกระจายอำนาจการตัดสินใจไปให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด ซึ่งเป็นแนวคิดในการบริหารในลักษณะที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการโรงเรียนโดยตรง ให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัว

ในการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และบริหารทั่วไป เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ให้มีการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน ตัวแทนครู ผู้แทนชุมชน โดยมีความเชื่อว่า การตัดสินใจที่ดีที่สุด เกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (อ้างถึงใน ชีระ รุญเจริญ. 2550 : 166) การบริหารโรงเรียนเป็นฐานในแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและความจำเป็นของแต่ละโรงเรียน แต่ทุกโรงเรียนจะต้องตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานเดียวกันคือ

1. การกระจายอำนาจ คืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชน สำหรับประเทศไทย จะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษา ไปยังสถานศึกษา
2. การบริหารตนเอง สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปแบบขององค์กรบุคคล
3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนตัดสินใจ กำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิดร่วมทำ ฯลฯ
4. ภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน เป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก
5. การพัฒนาทั้งระบบ ปรับทั้งเรื่องโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงต้องให้ระบบทั้งหมดเห็นด้วยและสนับสนุน
6. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โรงเรียนต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารและจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การบริหาร เป็นการที่บุคคล หรือกลุ่มของบุคคลร่วมกันดำเนินกิจกรรม ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ และการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นนวัตกรรมทางการบริหารที่ให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหาร การจัดการเรียนการสอน และที่สำคัญ คือ เป็นการคืนอำนาจให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

2. ขอบเขตของการบริหารงานของโรงเรียน

2.1 ด้านวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2547 : 223) ได้กล่าวว่า การบริหารวิชาการเป็นภาพที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน

รุจิรี ภู่อาระ และจันทธานี สงวนนาม (2545 : 56) การบริหารงานวิชาการ หมายถึงการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ให้เกิด ผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

เซอร์จิโอแวนนี และคนอื่นๆ (Sregiovanni and others ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้ำคู่ 2545 : 12) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูใหญ่ในด้านวิชาการว่า ครูใหญ่ต้องพัฒนาปรัชญา การศึกษาและกำหนดจุดมุ่งหมายให้ตรงกับปรัชญาการศึกษา กำหนดโปรแกรมต่าง ๆ ให้ตรงกับ จุดมุ่งหมายและประเมินหลักสูตรและการสอนอย่างสม่ำเสมอสร้างบรรยากาศ ส่อให้เห็นว่ามีความพร้อม เพื่อการเปลี่ยนแปลงจัดหาอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมหลักสูตรการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 14) พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 สามารถนำมากำหนดบทบาทของผู้นำทางวิชาการได้ดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความ สนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. พัฒนา สนับสนุน ให้ครูผู้สอนฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญ สถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. ส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. สนับสนุน เอื้อเพื่อแก่ครูผู้สอน ในการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภท ต่าง ๆ
6. ส่งเสริม สนับสนุน ในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มี การประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคล ในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนา ผู้เรียนตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 163) การบริหารสถานศึกษา ตามบทบาท ภาระ หน้าที่และงานของผู้บริหารสถานศึกษานั้น งานวิชาการถือว่าเป็นงานหลัก เป็น งานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ส่วนงานอื่น ๆ ถือเป็นงานที่

มีความสำคัญรองลงมาและเป็นงานสนับสนุน ผู้บริหารสถานศึกษาที่ยึดเอางานวิชาการเป็นหลักในการบริหารและมีความเป็นผู้นำทางวิชาการที่จะนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตร อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่ง ของการบริหารการศึกษา การจะตรวจสอบว่าสถานศึกษาใด ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการสามารถดูได้จากสิ่งต่อไปนี้

1. สถานศึกษามีขอบข่ายการบริหารงานวิชาการอย่างชัดเจน
 2. ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ และแนวคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนางาน
 3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความตระหนักและร่วมกันพัฒนางานวิชาการอย่างจริงจัง
 4. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสามารถนำปรัชญาของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติตามโครงการต่าง ๆ ได้อย่างดีเยี่ยม
 5. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- กิจกรรมหลักที่สำคัญของการบริหารงานวิชาการ สามารถกำหนดขอบข่ายของงานวิชาการได้ดังนี้
- 5.1 หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 - 5.2 การวิจัยในชั้นเรียน
 - 5.3 การจัดการเรียนการสอน
 - 5.4 การนิเทศภายใน
 - 5.5 การวัดผลประเมินผลการศึกษา
 - 5.6 การประกันคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารด้านวิชาการ เป็นงานที่สำคัญที่โรงเรียนต้องบริหาร และนิเทศ การเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

2.2 ด้านครูผู้สอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ราชกิจจานุเบกษา 2542 : 3-4) อธิบายความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับครู ไว้ว่า

ผู้สอน หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

ครู หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนในสถานศึกษา
ทั้งของรัฐบาลและเอกชน

คณาจารย์ หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการ
วิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

ความหมายตามพระราชบัญญัตินั้น ครูและคณาจารย์ซึ่งมาจากคำว่าคณะสมาส
กับอาจารย์ จะมีนัยเป็นวิชาชีพมากกว่าบุคคลซึ่งดำรงบทบาทและฐานะของความเป็นครู

ธีรศักดิ์ อัครบรร (2542 : 5-6) ได้กล่าวไว้ว่า จากคำอธิบาย Collins cobuild
Dictionary English Language ได้หมายความว่า

Teacher หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ประจำในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา
ต่าง ๆ ตรงกับคำว่าครูหรือผู้สอน

สำหรับ เสวตลักษณ์ มิฆเนตร (อ้างใน เริงชัย หมั่นชนะ 2542 : 18) ให้ความหมาย
ของคำว่าครูดังนี้

1. ครู คือ บุคคลที่มีความสามารถในการแนะแนวและนำทางให้เกิดประสบการณ์
การเรียนรู้แก่นักเรียน หรือ นิสิต นักศึกษา

2. ครู คือ บุคคลที่ร่ำรวยด้วยประสบการณ์ และเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างใด
อย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง เป็นผู้ที่มีความสามารถช่วยเหลือและทำให้เกิดความเจริญอกงาม
พร้อมทั้งพัฒนาบุคคลอื่น ที่เข้ามาติดต่อใกล้ชิดด้วย

3. ครู คือบุคคลที่ได้ร่ำเรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาทางอาชีพครูและ
ได้ประกาศนียบัตรทางการสอน

4. ครู คือ ผู้ที่สามารถสั่งสอนคนอื่น

สิปปนนท์ เกตุทัต (2541 : 48) ได้กล่าวว่า ครูเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนา
การเรียนรู้ให้แก่เด็ก ๆ และชุมชน ครูต้องเป็นมันสมองที่ดีที่สุดของประเทศและครูยังเป็นผู้ที่มีจิตใจ
ดีงามที่สุดของสังคม

ประเวศ วะสี (2541 : 76) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพครูนั้นต้อง
มุ่งที่ตัวครูเป็นสำคัญ ครูดีย่อมช่วยให้สังคมดีขึ้นทุก ๆ ด้าน สังคมจึงต้องช่วยดูแลให้ครูอยู่ในฐานะ
ที่สูงเป็นพิเศษที่แท้จริง การให้ได้มีสิทธิประโยชน์เหมาะสมกับภารกิจ การให้มีโอกาสก้าวหน้า
ทางวิชาชีพย่อมเป็นสิ่งที่ถูกที่ควรที่ทุกสังคมให้การยอมรับในการปฏิรูปการศึกษาต้องปฏิรูประบบ
ส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีแรงจูงใจในการเป็นครูดี เพราะครูดีเหมือนเมล็ดพันธุ์แห่งความดี เมื่อตกไป

อยู่ที่ใดย่อมทำให้ความดีงอกงามขึ้น โดยรอบต้องมึระบบที่จูงใจให้มีครูดีเต็มประเทศเป็นกัลยาณมิตรของแผ่นดิน

วิทที (Witty ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้าคู่ 2545 : 14) ได้ทำการศึกษาถึงบุคลิกภาพของครูที่ดีโดยรวบรวมคุณลักษณะของครูที่ดีไว้ดังนี้ คือให้ความร่วมมือ มีความเป็นประชาธิปไตย มีความกรุณา และเอาใจใส่ต่อทุกคน มีความอดทน มีความรู้ในเรื่องทั่วไปดีมาก มีบุคลิกภาพและมารยาท มีความยุติธรรม มีอารมณ์ขัน มีอารมณ์ดี ทำสิ่งใดมีความเสมอต้นเสมอปลาย สนใจปัญหาและความเดือดร้อนของนักเรียน ยกย่องให้รางวัลนักเรียน มีความสามารถในการสอนแต่ละวิชา ครูมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ดี และมีคุณลักษณะของครูที่ดีย่อมมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาการระหว่างครู และนักเรียนที่ดีก่อให้เกิดบรรยากาศในการเรียนการสอนที่ดีตามไปด้วย

ธงชัย สันติวงศ์ (2539 : 1) กล่าวว่า การบริหารบุคคล หมายถึงภารกิจของผู้บริหารทุกคนที่มุ่งปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับบุคลากร ซึ่งจะสำเร็จต่อเป้าหมายขององค์การ

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540 : 140) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล เป็นศิลปะในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน โดยให้ได้บุคคลที่เหมาะสม พัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพ และใช้บุคคลนั้น ๆ ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรนี้ไว้อย่างผู้มีคุณค่า เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตหรือบริการทั้งปริมาณและคุณภาพของงานอย่างสูงสุด

ประชุม รอดประเสริฐ (2529 : 2) เห็นว่าถ้าหากหน่วยงานใดสามารถหากคนดี มีความรู้ความสามารถเข้าปฏิบัติงานย่อมประสบผลสำเร็จของงานไปครึ่งหนึ่งแล้ว และหากว่าสามารถจูงใจให้ผู้นั้นมีความสามารถเหล่านั้นร่วมปฏิบัติงาน ด้วยความเต็มใจจนสุดความสามารถได้ โดยตลอดยาวนาน นั้นย่อมจะนำผลสำเร็จของงานได้เต็มเป้าประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพนำความสำเร็จก้าวหน้ามายังองค์กรหรือหน่วยงานนั้นตลอดไป การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่ยุ่ยากซับซ้อน เพราะเป็นการบริหารงานที่เกี่ยวกับคน ซึ่งมีชีวิตจิตใจที่แตกต่างกันออกไป เป็นการยากที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ให้เป็นทีพอใจแก่บุคคลในหน่วยงานได้

วิชาญ ไทยแท้ (2538 : 27) กล่าวว่า ลักษณะพิเศษของครู หรือจุดเด่นของครูที่สามารถสังเกตได้ดังนี้

1. บุคลิกภาพ ซึ่งได้แก่ ส่วนประกอบต่าง ๆ ของร่างกายทั้งเสื้อผ้าที่เสริมแต่งร่างกาย เช่น

1.1 สง่างามน่าศรัทธา

1.2 สุขุมเยือกเย็น

1.3 แต่งกายเหมาะสมกับวัย และไม่ล้ำนำสมัยนิยมจนเกินไป

1.4 ระมัดระวังอากัปกริยาอาการ

2. ท่วงทีวาทะ หมายถึง อาการที่แสดงออกทางการพูดจา เช่น
 - 2.1 เสียงดังฟังชัด แจ่มแจ้ง
 - 2.2 พูดอย่างมีลำดับก่อนหลัง
 - 2.3 ไม่กระดากอายหรือสะทกสะท้าน
 - 2.4 ยกตัวอย่างประกอบพูดชัดเจนเข้าใจง่าย
 - 2.5 เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี
 - 2.6 ใช้คำถาม ได้เหมาะสมกับเรื่อง
3. จริยวัตร หมายถึง กิริยาที่ควรประพฤติปฏิบัติตามแบบธรรมเนียม
 - 3.1 มีวิญญานหรือน้ำใจของความเป็นครู
 - 3.2 ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี
 - 3.3 กระทำแต่สิ่งที่เหมาะสมดีงาม
 - 3.4 รู้จักเวลาและสถานที่
 - 3.5 ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่น
4. การแสดงออกทางความคิด เช่น
 - 4.1 มองบุคคลต่าง ๆ ในหลายด้าน
 - 4.2 มองการณ์ไกล(มองอย่างลึกซึ่งมองหลายด้าน)
 - 4.3 กล้าแสดงออกทางด้านความคิดในสิ่งที่ดีงาม
 - 4.4 มีเจตคติที่ดีต่อบุคคลอื่น
 - 4.5 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เช่น
 - 5.1 เสียสละ อดทน
 - 5.2 ฟังตนเอง
 - 5.3 มีความรับผิดชอบสูง
 - 5.4 ประหยัดอดออม
 - 5.5 ปฏิบัติตามระเบียบวินัย
 - 5.6 เอื้ออารี มีไมตรีต่อบุคคลอื่น
 - 5.7 กตัญญูกตเวที

อุดมคติของครู

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2542 : 278 – 279) ได้กล่าวไว้ว่าอุดมคติของครู คือความตั้งใจในสิ่งที่ดีที่สุดที่ครูพึงยึดถือ มีดังนี้

1. ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
2. รักและศรัทธาในอาชีพครู
3. ยินดีทำงานโดยไม่คำนึงความยากลำบาก แม้จะอยู่แห่งใดก็ตาม
4. ตั้งใจทำงานอย่างหนักเพื่อความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน
5. เป็นสมาชิกและร่วมทำงานในสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
6. ดำรงตนให้เหมาะสมกับสภาพของอาชีพครู ไม่หุ่รหุ่รพุ่มเฟิ่ย
7. ชำรงไว้ซึ่งชื่อเสียงและเกียรติคุณแห่งอาชีพครู
8. ปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ
9. ใฝ่หาความรู้ใส่ตนเองอยู่เสมอ
10. ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติ
11. เชื่อมั่นว่าครูคือปูชนียบุคคล
12. อุทิศตนให้แก่การศึกษาด้วยความเต็มใจโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน

จรรยาบรรณครู

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2542 : 115) ได้กล่าวว่า จรรยาบรรณครู หมายถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติหรือการปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพครูเพื่อรักษาหรือส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียงและฐานะของความเป็นครู

นอกจากนี้ได้อธิบายและให้ความหมายของจรรยาบรรณว่า “จรรยาบรรณ” เป็นคำสมาส ระหว่าง “จรรยา” และ “บรรณ” ซึ่งจรรยา หมายถึง ความประพฤติหรือกริยาที่ควรประพฤติ ส่วน “บรรณ” หมายถึง เอกสารหรือหนังสือเมื่อรวมความเข้าด้วยกัน จึงหมายถึง เอกสารหรือหนังสือที่ว่าด้วยข้อความประพฤติ ปฏิบัติของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรืออาชีพใดอาชีพหนึ่ง และยังให้ความหมายของจรรยาบรรณครูว่า หมายถึง ประมวลความประพฤติหรือกริยาอาการที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรประพฤติปฏิบัติเพื่อรักษาส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียงและฐานะของความเป็นครู

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2539 : 16) ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 โดยกำหนดให้ครูมีจรรยาบรรณดังต่อไปนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์
5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูย่อมรักละศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

โดยสรุป ครูเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และจริยธรรม เป็นผู้เสียสละ ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของชาติ โดยใช้ประสบการณ์ของตนจัดกระบวนการเรียนรู้และจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน เสนอสาระที่ท้าทาย การคิดวิเคราะห์ และวิจารณ์อย่างมีเหตุผล สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดีให้นักเรียน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งนี้ครูที่ดีควรมีลักษณะทั่ว ๆ ไปเป็นผู้ที่มีความเมตตา กรุณา และเอาใจใส่ต่อศิษย์ มีความรักใคร่และหวังดี เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ครูผู้สอนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารจึงต้องส่งเสริมสนับสนุน ให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2.3 ด้านสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 183) อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารทุกระดับของสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานในภาพรวม บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และบุคลากรทุกฝ่ายพึงพอใจ

การบริหารอาคารสถานที่ที่มีลักษณะที่นักบริหารต้องใช้ความสามารถทักษะ และประสบการณ์เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเป็นสินทรัพย์ที่มีราคาสูง แต่มีข้อดีตรงที่เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน เป็นรูปธรรม และชัดเจนในด้านปริมาณ เกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนถ้ามีการบริหารที่ดีจะทำให้สามารถใช้ทรัพยากรประเภทนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

อาคารสถานที่ หมายถึง บ้านเรือน ร้าน แพ สำนักงาน อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นใด ซึ่งบุคคลได้เข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้ รวมทั้งอสังหาริมทรัพย์หรือสิ่งปลูกสร้างอันที่เป็นชุมนุมของประชาชน ไม่ว่าในร่มหรือกลางแจ้ง

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือที่มนุษย์ได้คิดขึ้นเพื่อกำหนดอนาคตของการจัดการ การบริการและการประสานงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้ดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม คือดำเนินการกำหนดความมุ่งหมายของแผนงาน โครงการงานที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคล โดยผู้บริหารต้องใช้ศาสตร์และศิลปะ ในการดำเนินการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนของการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยังพอใจด้วยกันทุกฝ่าย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 221) การบริหารอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ มี 3 ประการ คือ

1. การบริหารงานอาคารสถานที่
2. การจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา
3. การป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา

ประเภทและขอบข่ายของงานอาคารสถานที่ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. อาคารเรียน ประกอบด้วย ห้องเรียน และห้องพิเศษต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ห้องพักครู ห้องพยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพัสดุ ฯลฯ
2. อาคารประกอบหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ เช่น อาคารอเนกประสงค์ โรงฝึกงาน โรงอาหาร ห้องส้วม เรือนเพาะชำ รั้ว ถังประปา ฯลฯ
3. บริเวณสถานศึกษา เช่น สนาม สวนหย่อม ที่พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งการเรียนรู้ ฯลฯ

เอลสบรี และแมคคอลลี (Elsbee and McNally ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้าคู่ 2545 :

16) กล่าวถึงหน้าที่ของครูใหญ่ในงานบริหารอาคารสถานที่ไว้ดังนี้ คือ การสร้างและการจัดอาคาร

เพิ่มเติมการปรับปรุงซ่อมแซมตามวาระ การใช้สีภายในห้องเรียนการเลือกใช้เครื่องมือ และเครื่องตกแต่งต่าง ๆ การดูแลความสะอาด และความเรียบร้อยของอาคารสถานที่ การจัดห้องเรียนให้อยู่ในสภาพถูกสุขลักษณะอนามัย การจัดที่เข้ดมือ และการทำความสะอาด การเดินตรวจอาคารสถานที่ เป็นระยะ ๆ การจัดให้มีห้องเก็บของ และอุปกรณ์ การจัดและดูแลห้องเรียน การจัดทำกระดานดำ การตกแต่งห้องเรียนและสถานที่ต่าง ๆ การดูแลพื้นอาคาร การระบายอากาศ การดูแลสนาม และบริเวณโรงเรียน

เบญจา แสงมลิ (2542 : 26) กล่าวว่า สถานที่ตั้งโรงเรียนควรอยู่ใกล้ชุมชน และมีอากาศดี รวมทั้งมีความปลอดภัยและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงามด้วย โดยบริเวณโรงเรียนควรมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 90 ตารางวา

สมคิด จุมทอง (2528 : 41) ได้ให้ความหมายของการบริหารอาคารสถานที่ไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวกับการวางแผน การใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การควบคุมดูแลการบำรุงรักษา การพัฒนาอาคารต่าง ๆ การจัดบริเวณโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่สวยงามเหมาะสมกับสภาพการใช้อยู่เสมอ การรักษาความสะอาด ความคงทนแข็งแรง ความปลอดภัย และสามารถสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 13) ได้กล่าวถึงการยกระดับมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษา ให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติเพื่อสร้างและผลิตนักเรียนให้ได้มาตรฐานในทุกระดับ ทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม นั้นจะต้องมีองค์ประกอบของบัญญัติ 10 ประการ ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารควรอยู่ประจำสถานศึกษา เพื่อดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย

2. มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนหรือสถานที่ ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ โดยให้ นักเรียนได้ปฏิบัติจริงและปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความขยัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคีรวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่สวน ไร่ผลภาวะ

3. เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการตลอดจนมีสนามกีฬาครบถ้วน โดยให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

4. มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครันโดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์สูงสุด

5. มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์หากขาดแคลนครู ให้ครูที่เกษียณอายุ หรือ ญาติผู้สูงอายุ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิช่วยสอน และให้มีระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

6. องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ หรือด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ การสอน ภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การสอนวิชาชีพเกษตร การก่อสร้าง ไฟฟ้า เป็นต้น

7. มีการเก็บค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาและจัด อุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบครัน ทั้งนี้ให้ยกเว้นค่าเล่าเรียนเด็กยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้ เด็กนักเรียนในการพัฒนาหรือฝึกปฏิบัติ ฝึกอาชีพที่หารายได้และเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น

8. มีการส่งเสริมให้กลุ่มบุคลากร หรือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรมตลอดจนการแก้ปัญหาหนี้สินของครู

9. มีการวัดและประเมินทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต คือคุณภาพของนักเรียน ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

10. เป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองทุกระดับทุกประเภท ยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 224) ได้กำหนดแนวทาง ในการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามีดังนี้

บริเวณสถานศึกษาต้องพัฒนาให้ร่มรื่น สะอาด สวยงาม ให้น่าดู น่าอยู่ น่าเรียน และให้ปลอดภัย

1. บริเวณอาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณอื่น ๆ ให้มีความแข็งแรง สะอาด ปลอดภัย แสงสว่างเพียงพอ

2. กำหนดแนวปฏิบัติในการระบายน้ำ ประหยัดไฟฟ้า และการกำจัดขยะมูลฝอย สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถส่งผล ต่อความเจริญงอกงามทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาของนักเรียน ดังนั้นสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน จึงต้องจัดให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

2.4 ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 24-27) อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนโดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับสารบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 18 มาตรฐาน 84 ตัวบ่งชี้ เป็นมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน จำนวน 8 มาตรฐาน ด้านครูผู้สอนจำนวน 2 มาตรฐาน ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา 6 มาตรฐาน และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ จำนวน 2 มาตรฐาน

มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน 8 มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

- 1.1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ
- 1.2 มีความซื่อสัตย์สุจริต
- 1.3 มีความกตัญญูกตเวที
- 1.4 มีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 1.5 ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า
- 1.6 ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

- 2.1 รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
- 2.2 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

- 3.1 มีทักษะในการจัดการและทำงานให้สำเร็จ
- 3.2 เพียรพยายาม ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน

- 3.3 ทำงานอย่างมีความสุข พัฒนางานและภูมิใจในผลงานของตนเอง
- 3.4 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 3.5 มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

- 4.1 สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปความคิดรวบยอด คิดอย่างเป็นระบบและมีความคิดแบบองค์รวม
- 4.2 สามารถคาดการณ์ กำหนดเป้าหมาย และแนวทางการตัดสินใจได้
- 4.3 ประเมินและเลือกแนวทางการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างมีสติ
- 4.4 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี และมีจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

- 5.1 มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์
- 5.2 มีผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติเฉลี่ยตามเกณฑ์
- 5.3 สามารถสื่อความคิดผ่านการพูด เขียน หรือนำเสนอด้วยวิธีต่าง ๆ
- 5.4 สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ(ภาษาอังกฤษ)
- 5.5 สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

- 6.1 มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน และการฟัง รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล
- 6.2 สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ รอบตัว ใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ได้ทั้งในและนอกสถานศึกษา
- 6.3 มีวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ สนุกกับการเรียนรู้และชอบมาโรงเรียน

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

- 7.1 มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ และออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- 7.2 มีน้ำหนักส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
- 7.3 ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงที่เสี่ยงต่อ
ความรุนแรง โรคภัย อุบัติเหตุ และปัญหาทางเพศ

ผู้อื่น

- 7.4 มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และให้เกียรติ

- 7.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

- 8.1 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านศิลปะ
- 8.2 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านดนตรี/นาฏศิลป์
- 8.3 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านกีฬา/นันทนาการ

สำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540 : 180) ได้กล่าวว่า วินัย หมายถึง ความสามารถในการบังคับหรือควบคุมตนเอง ให้ประพฤติตามระเบียบกฎเกณฑ์หรือ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

เป็รื่อง กุมุท (2529 : 26) กล่าวว่า พฤติกรรมของนักเรียนที่ดีย่อมมีผลมาจากการ ที่นักเรียนได้รับความรู้และมีความเข้มแข็งในทัศนคติในการดำรงชีวิต และปฏิเสธสิ่งเสพติด และสามารถใช้จ่ายอย่างถูกต้อง มีการป้องกันตัวเอง และผู้ปกครองคือกระบวนการที่จำเป็นอย่างยิ่ง ของมาตรการในการป้องกันยาเสพติด

วิทย์ เทียงบูรณธรรม (2531 : 19) ยังได้กล่าวถึง วิธีการป้องกันการใช้จ่ายเสพติด ของนักเรียน โดยมีการจัดหรือลดปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านบุคคล ครอบครัว สังคม ที่มีผลกระทบโดยตรง ต่อการนำไปสู่การใช้จ่ายเสพติด เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถที่จะหลีกเลี่ยง การใช้จ่ายเสพติด คือ การให้ความรู้แก่นักเรียน ในชั้นเรียนระดับต่าง ๆ เรื่องสารเสพติดโดยจัด เนื้อหาอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งนโยบายในการป้องกันการใช้จ่ายเสพติดในรูปแบบยั่งยืน กล่าวคือ เป็นการนำเสนอสื่อ เพื่อให้เกิดความกลัวให้เกิดขึ้นตามมา ภายหลังจากการใช้จ่ายเสพติด

สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญ ของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

- 1.1 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป
- 1.2 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3 เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม และพัฒนาสังคม
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้
 - 2.1 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพ เช่น การเกษตร การผลิตและจำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจ การใช้จ่ายและการออม ฯลฯ
 - 2.2 ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน
 - 2.3 สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.4 รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย
3. ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้
 - 3.1 ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่
 - 3.2 ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของความมีสติ ปัญญา ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ
 - 3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ
 - 3.4 มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง
 - 3.5 ปฏิบัติตนและดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปัน เอื้ออาทร รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. การพัฒนาหลักสูตร มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้
 - 1.1 สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิทยาลัยฯ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง หรือเพิ่มเติม มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิทยาลัยฯ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือจัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามข้อ 1.2

2. การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่น ๆ ทั้งการศึกษา รายบุคคล และเป็นกลุ่ม

2.3 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะกระบวนการ (Process) และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

3. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็น แหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝัง หล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

3.1 จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดลอมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือกัน ประโยชน์ใช้สอยเป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

3.2 กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

3.3 ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมการแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

3.4 ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยสื่อเทคโนโลยีและอื่น ๆ

3.5 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

3.6 จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทางดังนี้

4.1 ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

4.2 กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

4.3 พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

5. การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทาง ดังนี้

5.1 ร่วมกำหนดแนวนโยบาย และการวางแผน

5.2 ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

5.3 ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศ
ภายในสถานศึกษา

5.4 ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

5.5 ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา [Online] Available :
<http://gotoknow.org/post/tag> [Accessed october 11, 2007]

เฟเบอร์ และเชียรร์รอน (Faber and Shearron ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้ำคู่ 2545 :
17) ได้ระบุภารกิจของการบริหารกิจการนักเรียนไว้ 7 ประการ คือ การริเริ่มและรักษาระบบการสำรวจ
นักเรียนในท้องที่การศึกษา การจัดให้มีการปฐมนิเทศนักเรียน การจัดให้มีการบริการแนะแนว การ
จัดให้มีการบริการสุขภาพ การจัดให้มีการเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล การจัดระบบและกระบวนการ
เพื่อการประเมินผล ความเจริญงอกงามของนักเรียน การสร้างวิธีที่จะแก้ปัญหาทางด้านวินัยของ
นักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2547 : 124) การรักษาวินัยและความคุม
ความประพฤติ เมื่อนักเรียนมาอยู่รวมกันมาก ๆ แต่ละคนมีพื้นฐานต่างกัน หน้าที่ของโรงเรียน
จะต้องคอยดูแลควบคุมความประพฤติ หรือพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ
และสันติสุข การรักษาวินัยในอดีต หมายถึงการยอมรับอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา การปฏิบัติตาม
กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่โรงเรียนกำหนดขึ้นให้นักเรียนปฏิบัติตาม หรือบางครั้งโรงเรียนไม่ได้
กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นความคาดหวังของครู มุ่งหวังที่จะให้นักเรียนประพฤติ
ปฏิบัติอย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนควบคุมตนเอง (Self control)
และมีวินัยในตนเอง (Self Discipline) วินัยในโรงเรียนจะมีลักษณะดังนี้

1. นักเรียนส่วนใหญ่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง
2. การเชื่อฟัง หรือปฏิบัติตามกฎระเบียบขึ้นอยู่กับความเข้าใจเหตุผล มากกว่า
การยอมรับโดยการถูกบังคับที่ปราศจากเหตุผล

โดยสรุป คุณลักษณะของผู้เรียน เป็นหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องคอยดูแลควบคุม
ความประพฤติ หรือพฤติกรรมของนักเรียน ส่งเสริม สนับสนุนด้านคุณธรรม จริยธรรม และ
ค่านิยม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสันติสุข

2.5 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 249) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาทุกสถานที่ตามสถานการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักว่า “ความสัมพันธ์ระดับบุคคลจะพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ระดับหน่วยงาน” ดังนั้นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ “การยอมรับในความเป็นคน เคารพในความคิดและพฤติกรรมของคนที่แสดงออก” トラบใดก็ตามที่ความสัมพันธ์ระดับบุคคลมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็จะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 200) การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และโรงเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา ดังนั้น สังคม การศึกษา และโรงเรียนย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่ สังคมมีปรัชญา มีเป้าหมาย และโรงเรียนก็ต้องมีปรัชญา มีเป้าหมายในการดำเนินงาน ซึ่งปรัชญาอุดมการณ์ หรือเป้าหมายดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกัน จึงจะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าบทบาทและหน้าที่ของการศึกษาที่มีต่อสังคมมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ถ่ายทอดความรู้ ศิลปะ วิทยาการต่าง ๆ ให้แก่นุชน
2. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี
3. รับใช้และให้บริการแก่สังคมตามที่ต้องการ
4. เปลี่ยนแปลงสังคม

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2521 : 21) ให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองนั้น เป็นบุคคลซึ่งจะได้รับรู้ผลการเล่าเรียนของเด็กในโรงเรียน ถึงแม้ไม่มีความรับผิดชอบในภารกิจของโรงเรียน เต็มที่ก็ตาม แต่ผลของการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนมักจะตกไปอยู่กับผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบและรับชอบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนเป็นขั้นสุดท้าย

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 55) ได้กล่าวถึงวิธีการที่โรงเรียนจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. จัดให้มีการปฐมนิเทศผู้ปกครองของนักเรียนในวันเปิดภาคเรียน โดยชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียน
2. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน
3. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหบางอย่างเกี่ยวกับเด็ก
4. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และมีความสนิทสนมกันดีมากขึ้น
5. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
6. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองขึ้น

พระมหาบุญชู แส่นศรีธา (2544 : 153) ได้กล่าวว่า วิธีการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะต้องยึดหลักความบริสุทธิ์ใจ มีความปรารถนาดีต่อกันมีความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา มีความเข้าใจและพึงพอใจที่จะร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ ความเจริญทั้งแก่โรงเรียนและชุมชนตลอดจนทุก ๆ คนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบหรือนอกระบบ จุดมุ่งหมายเพื่อความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างถาวร

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2547 : 220) การที่โรงเรียนกับชุมชน จะมีความสัมพันธ์กันได้เพียงใดนั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ หลายอย่างช่วยให้อการสร้างความสัมพันธ์สำเร็จได้ด้วยดี ปัจจัยที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดคือ บุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน และประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะครูนับว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น การประชุมพบปะกัน การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การไปเยี่ยมถึงบ้าน เป็นต้น และอีกทางหนึ่งคือการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นการถ่ายทอดนโยบายด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนออกสู่ชุมชน ทั้งด้านการจัดการศึกษา เช่น การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การจัดกิจกรรมสนับสนุนกีฬา และทางด้านการช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เช่น การจัดงานวันเด็ก งานวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ส่วนภารกิจการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนที่สำคัญประกอบด้วย 1) การประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียน 2) การประชาสัมพันธ์ภายนอกโรงเรียน ซึ่งทั้งสองอย่างนั้นเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในอนาคตต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 256) ขอบข่ายการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้สอดคล้องกับการบริหารโรงเรียน ครอบคลุมงาน 6 งาน ดังนี้

1. งานให้บริการชุมชน
2. งานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน
3. งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ
4. งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. งานจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิฯ
6. งานประชาสัมพันธ์

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ของการศึกษาที่มีต่อสังคมมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) ถ่ายทอดความรู้ ศิลปะ วิทยาการต่าง ๆ ให้แก่อนุชน 2) อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี 3) รับใช้ และให้บริการแก่สังคมตามที่ต้องการ 4) เปลี่ยนแปลงสังคม ผู้บริหารหรือครูจึงต้องตระหนักว่าโรงเรียนควรจะได้เป็นฝ่ายแสดงออกด้วยการเริ่มเข้าไปหาชุมชนก่อนที่จะให้ชุมชนมาสู่โรงเรียน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือ และช่วยเหลือกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานการศึกษาของชาติต่อไป

นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลยุทธ์สู่การปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป้าประสงค์

1. ด้านสิทธิและโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามสิทธิอย่างทั่วถึงเท่าเทียมและตรงตามศักยภาพ
2. ด้านการพัฒนาการจัดการ และคุณภาพการเรียนรู้ ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ด้านความสามารถในการแข่งขัน ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอาชีพ เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ

กลยุทธ์

1. สร้างความเสมอภาคและเพิ่มโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ปฏิรูปการเรียนรู้สู่การใช้ความรู้เป็นฐานในการดำรงชีพ
3. เพิ่มศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ
5. ระดมและจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษ
6. พัฒนามาตรฐานการศึกษาให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในต่างประเทศ

วิลเลียม (Williams ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้าคู่ 2545 : 25) ได้ศึกษาเกี่ยวกับงานหน้าที่ครูใหญ่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในอินเดีย พบว่า ครูใหญ่ส่วนมากใช้เวลาในการประเมินผลและปรับปรุงการสอนน้อย การเยี่ยมห้องเรียนของครูใหญ่มีเวลาจำกัด และใช้เวลาน้อยมาก ยิ่งโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ ครูใหญ่มีเวลาให้แก่โครงการปรับปรุงการสอนของครูยิ่งน้อย ครูใหญ่มักให้คำแนะนำมากกว่าจัดให้มีการอบรม ครูใหญ่ทุกคนพยายามพัฒนาสมรรถภาพในการทำงานและศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ครูเห็นว่าครูใหญ่เป็นผู้ที่ช่วยแก้ปัญหาและมีหน้าที่จะต้องประเมินผลครูด้วยการสังเกตการสอน การใช้แบบทดสอบและการประชุมปรึกษาหารือครูใหญ่จำเป็นต้องให้หัวหน้าหมวดวิชาในการประเมินด้วย

ซาโมรา (Zamora ; อ้างถึงใน ชานันท์ ถ้ำคู่ 2545 : 25) ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาวิสัยทัศน์นักเรียนรัฐอุสตัน สหรัฐอเมริกา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาประจำอำเภอ 36 คน เป็นชาวผิวขาว 12 คน ผิวดำ 12 คน และเชื้อผสม 12 คน ผลการวิจัยพบว่า การแก้ปัญหาการประพฤติดิวินัยที่ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 กลุ่มใช้กันโดยทั่วไปมีอยู่หลายประการ ได้แก่ การศึกษาประวัตินักเรียน พิจารณาลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน การสร้างแรงจูงใจ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางบ้าน ยึดมั่นในกฎระเบียบวินัยและให้ความสำคัญการกระทำทุกกรณีที่เกิดขึ้น ข้อค้นพบจากการวิจัยอีกประการหนึ่งที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้มากที่สุด ในการแก้ปัญหาประพฤติดิวินัยมีอยู่ 11 ประการ ได้แก่ ประชุมผู้ปกครอง พักการเรียน หาวิธีการหลาย ๆ อย่างผู้บริหารแก้ปัญหาโดยการเรียกมาพูดคุยหาข้อมูลเกี่ยวกับการประพฤติดิวินัยให้มากที่สุด ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแก่ประวัติ การประพฤติดิวินัย การลงโทษให้เจ็บกาย เข้มงวดกวดขันระเบียบวินัยข้อบังคับ พักการเรียนในช่วงเวลาเรียนและให้เป็นภาระผู้ปกครองตามลำพัง

2. งานวิจัยในประเทศ

วสิน ปาลเดชพงศ์ (2539 : บทคัดย่อ) การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อโรงเรียนอนุบาลเอกชน:กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลก้องหล้า กรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-35 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-40,000 บาท และตัดสินใจส่งบุตร-ธิดาเข้าเรียนเพราะสถานที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจดังนี้ (1) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นวิชาการให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ (2) จัดมุมต่าง ๆ ขึ้นในห้องเรียน (3) จัดหาครูที่มีอายุอยู่ระหว่าง 20-40 ปี และควรผ่านการอบรมหรือศึกษาด้านการอนุบาลมาโดยเฉพาะ และจัดพี่เลี้ยงให้กับเด็กในแต่ละชั้นเรียน (4) รายงานผลพัฒนาการของนักเรียนทุกครั้งติดต่อกับผู้ปกครองทั้งทางจดหมายและโทรศัพท์ และผู้ปกครองนักเรียนมีความต้องการให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้ (1) จัดให้มีอุปกรณ์ และสื่อการสอนต่าง ๆ เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน (2) มีสิ่งแวดล้อมที่ศิรมรื่น มีห้องเฉพาะสำหรับวิชาต่าง ๆ ติดตั้งเครื่องปรับอากาศในห้องเรียน และมีสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชน การคมนาคมสะดวก และ(3) มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนปีละ 1 ครั้ง

ผุสดี ตรงต่อการ (2540 : บทคัดย่อ) การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนานาชาติในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนานาชาติมีระบบการบริหารงานวิชาการเป็น 2 ระบบ คือ ระบบการศึกษาแบบของสหรัฐอเมริกา และระบบ

การศึกษาของประเทศอังกฤษ ซึ่งต่างก็มีความแตกต่างกันในด้านของแนวความคิด ทางปรัชญา จุดมุ่งหมาย ของการจัดการศึกษาและวิธีดำเนินการในระบบบริหารงานวิชาการแต่ละด้าน โรงเรียนนานาชาติที่จัดระบบการศึกษาตามแบบของสหรัฐอเมริกาจะเน้นพัฒนาการเรียนของผู้เรียน มุ่งเตรียมเยาวชนให้เป็นผู้มีทักษะในกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างดี และมีความสามารถในการ สื่อสารในระดับสูง ส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้รู้จักคิดและวิเคราะห์ รู้จักหาเหตุผลอย่างเป็นระบบ เน้นการพัฒนาด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคมอย่างสมดุล ฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีมนุษย สัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ และรู้จักการเสียสละต่อสังคมส่วนรวม เห็นในคุณค่าของมนุษย์และ วัฒนธรรมของประเทศเจ้าบ้าน ส่วนโรงเรียนนานาชาติที่จัดระบบการศึกษาแบบประเทศอังกฤษจะ จัดหลักสูตรการเรียนตามกรอบหลักสูตรแห่งชาติ (Nation Curriculum) แห่งประเทศอังกฤษซึ่งจะ เน้นการศึกษาด้วยตนเองมากที่สุด โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในเนื้อหาวิชาหลัก (Core Subjects) คือ วิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และมีรายวิชาพื้นฐาน (Foundation Subjects) ให้นักเรียนได้แก่ วิชาศิลปะ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ดนตรี ภาษาสมัยใหม่ พลศึกษา เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร และวิชาการออกแบบและเทคโนโลยี

นิรนาท กล่าวถึง (2541 : 99) สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการใช้ การปฏิบัติ หรือปัญหาที่ประสบกับ การใช้หลักสูตรและหนังสือประกอบ กล่าวคือ หลักสูตรภาษาไทยไม่ชัดเจน เพราะฉะนั้นการจัดการ เรียนการสอนจะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ความสามารถและพื้นฐานทางภาษา ของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ความต้องการเน้นการเรียนภาษาไทยของนักเรียนและผู้ปกครอง จำนวน ของครูผู้สอนที่มีค่อนข้างน้อย จากปัญหาดังกล่าว ครูจึงต้องคัดสรรเนื้อหาและกิจกรรมการสอนที่ เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน ซึ่งในส่วนของเนื้อหาจะเน้นการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีที่พึงปฏิบัติในสังคมไทย ทั้งนี้ชื่อของวิชาภาษาไทยในโรงเรียนนานาชาติ จะเป็น แนวเดียวกัน คือ วิชาภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย (Thai language Thai Culture) ซึ่งพอจะสรุป เนื้อหาของหลักสูตรจะมีเป้าหมายสำคัญคือให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยทางภาษาทั้ง 4 ทักษะคือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนในด้านกระบวนการเรียนการสอนและการใช้สื่อประกอบ การสอน จะเน้นที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง(Student Centered) กล่าวคือ พิจารณาถึงความสามารถ และศักยภาพของบุคคลในด้านพื้นฐานและประสบการณ์ทางภาษา สิ่งแวดล้อมและสังคมของ ผู้เรียน และในส่วนของ การวัดผลประเมินผลจะมีปัญหาพอสมควร อันเนื่องมาจากความแตกต่าง ทางด้านภาษาของรายบุคคล หนึ่งในด้านของการจัดการนิเทศและการจัดสรรงบประมาณนั้น ครูภาษาไทย และผู้บริหารเห็นว่ามีปัญหาค่อนข้างน้อย กล่าวคือในด้านการนิเทศนั้น ได้มีการจัดการนิเทศภายใน แบบไม่เป็นทางการ แต่ยังไม่มากนัก โดยผู้บริหารเองจะให้อิสระในการจัดการเรียนการสอนอย่าง เต็มที่ พร้อมทั้งการจัดสรรงบประมาณก็เพียงพอต่อความต้องการ

กรชกร ชวติ (2544 : บทคัดย่อ) ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้ปกครองนักเรียนจำแนกตามระดับการศึกษา การประกอบอาชีพและขนาดของโรงเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวบรวมรายด้านอยู่ในระดับปานกลางโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านบริการ ด้านการปกครองนักเรียน ด้านวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (2) ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมแล้วรายด้านไม่แตกต่างกัน (3) ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านปกครองนักเรียน ด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมและด้านความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้ปกครองนักเรียนที่ประกอบอาชีพอิสระ มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาด้านบริการ มากกว่ากลุ่มที่ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (4) ผู้ปกครองนักเรียนที่มีนักเรียนในโรงเรียนขนาดแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ชานันท์ ถ้าคู่ (2545 : บทคัดย่อ) ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนเลิศหล้า (1) ด้านวิชาการ (2) ด้านครูผู้สอน (3) ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียน (4) ด้านพฤติกรรมนักเรียน (5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจในการบริหารงานของโรงเรียนเลิศหล้าโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก (2) ผู้ปกครองนักเรียนหลักสูตรสองภาษา และหลักสูตรนานาชาติมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนเลิศหล้า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนหลักสูตรสองภาษา และหลักสูตรนานาชาติมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของโรงเรียนเลิศหล้าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียน และด้านพฤติกรรมนักเรียน โดยผู้ปกครองนักเรียนหลักสูตรสองภาษามีความพึงพอใจสูงกว่า ผู้ปกครองนักเรียนหลักสูตรนานาชาติ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างกัน

อิสรานุช กิจสมใจ (2546 : บทคัดย่อ) ความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านการพัฒนาการ

ของเด็ก ด้านบุคลากร ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย และด้านการจัดประสบการณ์ ส่วนด้านการจัดสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการในเรื่องการฝึกเด็กให้สามารถช่วยตัวเองได้เหมาะสมกับวัย อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ครูมีบุคลิกภาพที่ดีเป็นแบบอย่างของนักเรียน และฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเอง ส่วนการเปรียบเทียบพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาและรายได้รวมของครอบครัวแตกต่างกันมีความต้องการต่อการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

รัชพงศ์ พันธุ์พิมพ์ (2547 : บทคัดย่อ) การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า 1. ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความพึงพอใจมากที่สุด และผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพค้าขายมีความพึงพอใจมากที่สุด 2. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกันมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน 4. ผู้ปกครองนักเรียนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกันมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

สายสวาท พันธุ์อุดม (2548 : บทคัดย่อ) ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารโรงเรียนมารีวิทย์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารโรงเรียนมารีวิทย์ จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารโรงเรียนมารีวิทย์ จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามวุฒิการศึกษาของผู้ปกครองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ 3. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารศึกษาโรงเรียนมารีวิทย์ จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ 4. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารโรงเรียนมารีวิทย์ จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามรายได้ของผู้ปกครองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

จิรพัฒน์ จันทร์ศรี (2546 : บทคัดย่อ) การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอโนนนารายณ์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอโนนนารายณ์ จังหวัดสุรินทร์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

รายด้านพบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบุคคล ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ ด้านกิจการนักเรียน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และด้านวิชาการโดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดดังนี้ ด้านวิชาการ ผู้ปกครองมีความพึงพอใจที่เห็นบุตรหลานมีความสุขในการเรียนและอยากไปโรงเรียนและโรงเรียนได้รายงานผลการเรียนหรือผลการสอบให้ทราบในรูปแบบของสมุดประจำตัวนักเรียน ด้านบุคลากร ครูอาจารย์ในโรงเรียนให้ความเป็นกันเองและให้บริการเมื่อไปร่วมงานหรือติดต่อกับงาน และครูอาจารย์ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน ด้านกิจการนักเรียน โรงเรียนจัดอาหารกลางวันอย่างทั่วถึง เพียงพอ ถูกหลักโภชนาการ และโรงเรียนให้บริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างสม่ำเสมอ เช่น การตรวจสุขภาพ การช่วยเหลือนักเรียนที่ป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุในโรงเรียน ด้านธุรการ การเงินและพัสดุ โรงเรียนอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับโรงเรียน เช่น การย้ายนักเรียน การขอใบรับรอง และโรงเรียนใช้จ่ายเงินอย่างโปร่งใส เช่น เงินค่าป่า เงินบริจาค ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม โรงเรียนมีอาคารสถานที่เพียงพออยู่ในสภาพใช้งานได้ดีมีความปลอดภัย และโรงเรียนมีสนามกีฬา อุปกรณ์กีฬา เพื่อใช้ออกกำลังกายอย่างเพียงพอและเหมาะสม ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และโรงเรียนได้ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบวชนาค งานบุญบั้งไฟ งานแห่เทียนเข้าพรรษา และโรงเรียนให้บริการด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์กีฬา เช่น การแข่งขันกีฬา การประชุมอบรม การจัดงานแต่งงาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้น เกี่ยวกับความพึงพอใจ พิจารณาได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่ดี หรือมีเจตคติที่ดีของบุคคลนั้น ๆ เมื่อได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนตามขนาดของโรงเรียน ที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอหาดใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านครูผู้สอน ด้านสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานแตกต่างกันหรือไม่ด้านใดพึงพอใจมากที่สุด ด้านใดพึงพอใจน้อยที่สุด และควรแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาอย่างไร เพื่อให้เป็นที่พึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน